

**Keskkonnaministri määruse
„Pärnu maakonna looduse üksikobjektide kaitse alla võtmine ja piiranguvööndi ulatus”**

SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Keskkonnaministri määruse „Pärnu maakonna looduse üksikobjektide kaitse alla võtmine” eelnõu on ette valmistatud looduskaitseaduse (edaspidi *LKS*) § 10 lõike 6 alusel.

Eelnõukohase määrusega arvatakse kaitse alla seitse looduse üksikobjekti (puud, puudegrupid ja rahnud). Piiranguvööndi ulatus määratakse kolmele objektile. Ülejäänud objektid asuvad kaitstaval alal ja neile eraldi piiranguvööndit ei moodustata. Sellest tulenevalt täiendatakse kaitse alla võetavate objektidega keskkonnaministri 09.09.2022 määrust nr 38 „Pärnu maakonna kaitstavad looduse üksikobjektid ja nende piiranguvööndi ulatus”. Looduse üksikobjektide kaitse alla võtmisel lähtutakse *LKS* § 11 lõikest 3.

Looduse üksikobjektid asuvad Pärnu maakonnas Pärnu linnas, Lääneranna vallas ja Saarde vallas.

Keskkonnaministri määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna spetsialist Katrin Aavik (tel 5688 1147, e-post katrin.aavik@keskkonnaamet.ee), eelnõu vastavust looduskaitseadusele ja seletuskirja nõuetekohast vormistust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna juhtivspetsialist Nele Saluveer (tel 56939110, e-post nele.saluveer@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna jurist Johanna Jürima (tel 5699 8712, e-post johanna.jurima@keskkonnaamet.ee) ja keeleliselt on toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Vastavalt *LKS* § 4 lõikele 6 on kaitstav looduse üksikobjekt teadusliku, esteetilise või ajaloolis-kultuurilise väärtusega elus või eluta loodusobjekt, nagu puu, allikas, rändrahn, juga, kärestik, pank, astang, paljand, koobas, karst või nende rühm.

Vastavalt *LKS* § 7 lõikele 1 on loodusobjekti kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus. Pärnu maakonna looduse üksikobjektide kaitse alla võtmise eelduseks on nende ohustatus, tüüpilisus ja haruldus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline ja esteetiline väärtus.

Üksikobjektide ohustatus seisneb nii nende teadusliku väärtuse kadumises kui ka maastiku esteetilisuse vähenemises objekti võimaliku kahjustamise või hävitamise korral. Kuna puud on

aeglase kasvuga ja sageli pikaealised objektid, siis on iga konkreetne põlispuu unikaalne ja haruldane.

Puude teaduslik väärtus seisneb nende vanuses ja mõõtmetes, st dendroloogiliselt pakub huvi, kui vanaks võivad liikide üksikud isendid elada ja missugused mõõtmed seejuures saavutatakse. Samuti pakub teaduslikku huvi puuliikide tavapärasest erinev kasvukuju või -vorm. Teadusliku väärtuse realiseerumiseks on oluline, et kaitse all oleks esinduslik hulk eri liiki meil looduses kasvavatest puudest.

H. Relve (2002. Eesti põlispuud) on välja toonud jämedused, millest alates on tegemist tähelepanuväärse tüve ümbermõõduga puuga. Tähelepanuväärsed ümbermõõdud (sentimeetrites) rinnakõrguselt mõõdetuna on puuliigiti ja -perekonniti järgmised: harilik mänd – 350, harilik tamm – 450, pärnad – 450, jalakad – 400. Harilikud pärnad, tammed, männid ja künnapuud osutuvad meie kliimas kõige pikaealisemateks puuliikideks. E. Laasi (1967. Dendroloogia õpik) andmetel võib harilik mänd elada 300–600 aasta vanuseks, kuigi intensiivne juurdekasv lõpeb 70–80 aasta vanuselt. Pärnade vanus ulatub harilikult kuni 300–400, sageli ka kuni 600 aastani. Pikaealine puuliik on samuti harilik tamm, mille vanus võib ulatuda kuni 1500 aastani.

Kuid aja jooksul puud elavad oma elu ära ja hävivad. Hävinud puud arvatakse jooksvalt kaitse alt välja. Üksikpuude peamine ohutegur on puuvõra kahjustada võivad tegevused, nagu raie. Ohutegur on kaevetööd ja ka kündmine, mis võib rikkuda veerežiimi ja kahjustada juurestikku ning puu seisundit halvendada.

Eluta looduse ehk geoloogiliste objektide (nt rahnude) teaduslik väärtus seisneb nende teatud kivimitüübis ja selle unikaalsuses ning selles, et nende muutumatu säilitamise abil on võimalik selgitada erinevate piirkondade geoloogilist arengut ja tänapäeval kulgevaid geoloogilisi protsesse. Eestis on Euroopa suurimad hiidrahnud ja eri tüüpi liustikutekkelised pinnavormid, mis vääriavad säilitamist. E. Pirruse (2009. Eestimaa suured kivid. Suurte rändrahnude lugu. TTÜ Geoloogia Instituudi väljaanne) andmetel on praeguseks säilinud 80–85% suurte rahnude algsest kogumist ja see on oma üle 1800 ulatuva koguarvuga seetõttu väga esinduslik alus mandrijää toimetehhanismi uurimisel. Geoloogid on rahnudele statistilise töötamise alusel seadnud suuruse piirid ja andnud hinnangu kaitse vajadusele, lähtudes eelkõige leidumise sagedusest. Eesti alale kantud hiidrahnude (ümbermõõduga üle 25 m, läbimõõt üle 10 m, arv u 100) kooslust on lõhkumistega kahjustatud vaid minimaalses ulatuses (alla 5%), mistõttu see väärib tervikuna edasist riiklikku kaitset. Hiidrahnude lähedased rahnud (subhiidsed; ümbermõõt 25–20 m, arv u 180) ja maakondlikult tähelepanuväärsed rahnud (ümbermõõt 20–16 m, arv u 370) vääriavad ja vajavad geoloogide hinnangul samuti riiklikku kaitset. Rahnud ümbermõõduga 16–10 m (neid on üle 1000) vääriavad mõõtmetest lähtudes kohalikul tasandil kaitset. Lisaväärtuse annab rahnule kõrgus üle 1,6–1,8 m.

Rahnude puhul on tegemist objektidega, mida ei teki juurde. Rändrahnudele on ohuteguriks nende lõhkumine või algsest asupaigast teisaldamine, sest siis pole enam võimalik korrektselt hinnata mandrijää liikumise suunda ning rahn kaotab oma teadusliku väärtuse. Enim ohustatud on just väikerahnude ilmekad kogumid – kivikülvid, mis võivad kergesti sattuda ümberpaigutamise ohvriks. Teadusliku väärtuse realiseerumiseks on oluline, et kaitse all oleks esinduslik hulk rahnudest.

Ajaloolis-kultuurilise väärtuse all mõeldakse nii seost kohapärimusega kui ka seotust kas kogu Eesti või kohaliku piirkonna kultuuriloos oluliste isikute või ajaloosündmustega.

Esteetiline väärtus väljendub puude puhul nende võra ja tüve suursugususes ja/või eripärases kasvukujus, kivide puhul väljendub nende esteetilisus harukordses suuruses ja/või kivi kujus. Eripärase kasvukujuga puud ja suured rändrahnud on silmapaistvad ning ilmestavad maastikku.. Eripärase kasvukujuga puud on silmapaistvad ja ilmestavad maastikku.

2.2. Loodusobjekti kaitse alla võtmise otstarbekus

Eelnõukohase määrusega võetakse kaitse alla seitse uut looduse üksikobjekti, kuna tegemist on nii Eestis tervikuna, kuid eriti Pärnu maakonnas tähelepanuväärsete mõõtmete ning teaduslikku, ajaloolis-kultuurilist ja esteetilist väärtust omavate objektidega. Kaitse põhieesmärk on tagada esinduslike puude ja rahnude säilimine. Tulenevalt LKS § 68 lõikest 4 on keelatud kaitse alla võetud looduse üksikobjekti kaitse-eeskirjaga vastuolus olev või objekti seisundit või ilmet kahjustada või tegevus, kui seda ei tingi objekti säilitamiseks või objektist tekkiva kahju vältimiseks rakendatavad abinõud.

Objektide kaitse alla võtmise ettepaneku tegemisel ja kaitsevööndi ulatuse määramisel on lähtutud 2008. aastal Taimo Aasma tehtud ekspertiisist „LKK Hiiu-Lääne regiooni kaitsealuste ja planeeritavate kaitsealuste objektide seisund, piiritlemine ja kaitsekord” ning metsahoiuspetsialist Andres Hendriksoni, looduskaitse planeerimise osakonna spetsialistide Kirsi Loide, Mirjam Vaani, Katrin Aaviku ning loodushoiutööde büroo vanemspetsialisti Ilona Lepiku välitöödel kogutud andmetest.

Kaitse alla võtmisel lähtutakse ühtsetest põhimõtetest kogu Eesti piires, kuid arvestatakse ka piirkondlikku aspekti, et geograafilise piirkonna olulised silmapaistvad objektid oleks esindatud ja kaitstud.

Kaitse alla võetavate **puude** erakordsete mõõtmete tõttu on neil teaduslik (dendrooloogiline) väärtus, suuremõõtmelised üksikpuud mitmekesistavad maastikku ja seetõttu on neil suur esteetiline väärtus. Lisaks pakuvad puud elupaiku ja kasvukohti paljudele elustikurühmadele (eelkõige linnud, nahkhiired, putukad, samblad, samblikud) ning seetõttu on neil ökoloogiline väärtus. Puhtu määnd ja tamm asuvad Puhtulaiul, mis võeti krahv Alexander von Keyserlingki eestvedamisel 1939. aastal looduskaitse alla. Olles üks osa Puhtulaiu eripärasest kooslusest ja ajaloost, on Puhtu tammel ja männil ka ajaloolis-kultuuriline väärtus. Kohalikud pärimuslood annavad ajaloolis-kultuurilise väärtuse ka Lindi pärnadele ja Suitsu tammedele.

1) **Eespere künnapuu** – Pärnu linnas Eassalu külas Eespere maaüksusel (15905:001:0202) muljet avaldavate mõõtmetega ja väga heas seisukorras künnapuu. Eestis on väga heas seisus üle viiemeetrise übermõõduga künnapuudest kaitse all Sarnito künnapuud (Saarniite jalakas) Võrumaal ja kaitse alla plaanitakse võtta ka Vana-Kastre künnapuu Tartumaal. Eespere künnapuu on tõenäoliselt kõige suurema rinnasdiameetri ja übermõõduga (504 cm) väga heas seisus künnapuu Pärnumaal. Sealhulgas on see arvestatavate mõõtmetega ka kogu Eesti kontekstis. Puu kõrgus on 31 meetrit.

2) **Puhtu määnd** asub Lääneranna vallas Virtsu alevikus Puhtu tee 13 maaüksusel (43001:001:0472) Puhtu-Laelatu looduskaitseala sihtkaitsevööndis. Männi kõrgus on 21 m, übermõõt 375 cm ja võra läbimõõt 15,5 m. Jäeb Puhtu laiule nagu Puhtu tammgi, kasvab sealsel metsaalal, laidu läbivast suuremast teest u 185 m idas (Puhtu tammest u 210 m kaugusel). Paikneb metsasisesel lagendikul. Ümbruses väiksemaid lehtpuid, mis on osaliselt võrassa kasvanud. Puu juurest möödub jalgrada. Ilus massiivne puu. Põlispuude projekti käigus

tehtud ekspertiisi andmetel on vanuseks u 360 aastat. Üldseisund on nii vana puu kohta hea. Alumised suuremad oksad kuivanud. Korp väga paks. Tüvel rähni tegutsemisjäljed.

3) **Puhtu tamm** asub samuti Lääneranna vallas Virtsu alevikus Puhtu tee 13 maaüksusel (43001:001:0472) Puhtu-Laelatu looduskaitseala sihtkaitsevööndis. Tamme kõrgus on 24 m, übermõõt 490 cm ja võra läbimõõt 24 m. Jäeb Puhtu laiule ja kasvab sealsel metsaalal, laidu läbivast teest u 50 m idas. Paikneb metsasisesel väiksemal lagendikul. Ümbruses palju saart, sarapuud, tamme. Puu juurest möödub jalgrada. Ümbrus on hooldatud. Tegemist on ilusa, dekoratiivse, laiuva võraga heas üldseisundis oleva puuga. Võras üksikuid kuivanud oksi, kuid tüvel märgatavaid kahjustusi pole. Põlispuude projekti käigus tehtud ekspertiisi andmetel on puu vanuseks u 400 aastat.

4) **Lindi pärnad** – Pärnu linnas Lindi külas Lindi kooli maaüksusel (15905:004:0983) asuvad kolm muljet avaldavate mõõtmatega ja rahuldavas seisukorras pärna. Lindi pärn 1 asub Lindi oja kaldal ning haruneb 1,3 m pealt kolmeks, harud on seest tühjad ja tüvedel kasvavad torikseened ja pahad. Kõrgus sellel puul on 36,5 m ja übermõõt 7,30 m. Lindi pärn 2 ja 3 asuvad koolimajale lähemal. Lindi pärn 2 on väga heas seisus, küll aga on puu alumised oksad varasemalt juba ära saetud. Kõrgus on sellel puul 27 m ja übermõõt 4,21 m. Lindi pärn 3 on seest tühi, puu kõrgus on 32 m ja übermõõt on 4,02 m. Arvatakse, et puude vanus on umbes 480 aastat, kuna pärnad on pärit mõisa ajast, mil teadaolevalt rajati mõisa juurde pärnade park.

5) **Suitsu tammed** – Lääneranna vallas Matsalu külas ja Kirikuküla külas viiel maaüksusel (41101:002:1010, 41101:002:1000, 41101:002:1030, 41101:001:0243, 41101:002:0331) asuvad 19 tamme. Suurim neist on oma kõrguse (23,5 m) ja tüveübermõõdu (450 cm) tõttu kohalikuks vaatamisväärsuseks. Paruni tammeks kutsutava puu kohta käib pärimus, mille kohaselt tahtis Matsalu parun tamme harude vahele jahionni ehitada. Endisel puisniidul kasvavad 17 nooremata tamme võetakse kaitse alla sealsete tammede järjepidevuse säilitamise eesmärgil. Tammed asuvad Matsalu rahvusparki Matsalu metsa sihtkaitsevööndis soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüübi esinemisalal ja merikotka elupaigas. Tammede kaitse alla võtmine on vajalik, et oleks võimalik korraldada tammede ümbert võsa eemaldamist, mis muidu oleks sihtkaitsevööndis asuval elupaigatüübi esinemisalal keelatud.

Kaitse alla võetavatel **rahnudel** on teaduslik (geoloogiline), esteetiline (maastikuline) ja ökoloogiline (liigirikas taimestik, samblikukooslused) väärtus.

Valdav osa Pärnumaa kaitse all olevatest rahnudest on kõrgusega 2–3 m ja übermõõdult 10-23 m, vaid üks on hiidrahnu mõõtu. Kaitse alla võetavad rahnud on maakonnas kaitse all olevate 29 rahnuga võrreldes übermõõdult 7. ja 13. kohal. Tegemist on tähelepanuväärsete mõõtmemetelt suurte (kõrgus üle 2 m, übermõõt üle 16 m) rändrahnudega.

6) **Mustanina rändrahn** asub Saarde vallas Kikepera külas Kilingi metskond 2 maaüksusel (75601:006:0236) Soo-otsa looduskaitsealal koordinaatidel X: 6 466 280,208 ja Y: 552 260,433. Rahn saab nime lähedalasuva väikese Mustanina raba järgi. Rahn übermõõt on 19,4 m ja kõrgus 2,6 m. Kivil kasvavad mitmed sambliiigid, maikelluke, kivi-imar ja toomingas. Kivi läänepoolsest küljest on tükk lahti murenenud. Rahn asub Soo-otsa rändrahnuga külgneval metsakvartalil ning pärineb tõenäoliselt samast lagunenu hiidrahnust.

7) **Pikaselja rändrahn** asub Saarde vallas Kikepera külas Välinõmme metskond 1 maaüksusel (75601:006:0244) RMK hallataval metsamaal koordinaatidel X: 6 465 979,861 ja Y: 552 935,949. Rahn paikneb kahe metsaeraldise piiril, millest põhjapoolisel on hiljuti

toimunud lageraie. Seetõttu on valgustingimused muutunud ning muutuda võib ka kivil kasvav taimekooslus. Rändrahnu ümbermõõt on 17,35 m ja kõrgus 2,5 m. Rahn asub Mustanina rändrahnuga külgneval metsakvartalil ning pärineb tõenäoliselt samast lagunenud hiidrahnust, millest on murenemise käigus tekkinud ka Soo-otsa ja Mustanina rändrahn. Üksikobjektide eristamiseks kasutatakse objekti nimes sageli küla nime, kuid kuna ürglooduse objektide hulgas on juba olemas Kikepera Saunametsa kivi, siis segaduse vältimiseks kaitse alla võetava rahnu nimesse Kikepera küla nime ei lisata. Rahn saab oma nime Eesti Vabariigi 1936. aasta topograafilisel kaardil märgitud „Pikaselja“ nimetuse järgi, mis tähistab sealset liivsavidest koosnevat kõrgemat seljakut, milleni viis rahnu juurest möödud talitee.

Seoses eespool nimetatud looduse üksikobjektide kaitse alla võtmisega täiendatakse keskkonnaministri 09.09.2022 määrust nr 38 „Pärnu maakonna kaitstavad looduse üksikobjektid ja nende piiranguvööndi ulatus”, milles koondatakse kõik Pärnu maakonnas asuvad kaitstavad looduse üksikobjektid. Käesoleva määruse § 3 punktiga 1 lisatakse üksikpuude loetellu koos piiranguvööndi ulatusega Eespere künnapuu, Lindi pärnad, Puhtu määnd, Puhtu tamm, Suitsu tammed ja punktiga 2 lisatakse geoloogiliste üksikobjektide loetellu Mustanina rändrahn ning Pikaselja rändrahn.

Määruse jõustumisel on Pärnumaal kaitse all 82 looduse üksikobjekti: 50 üksikpuud ja puudegruppi, 29 rahnu ja rahnude rühma ning kolm maastikulist üksikobjekti.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

LKS § 4 lõige 6 kohaselt on kaitstav looduse üksikobjekt elus või eluta loodusobjekt, nagu puu, allikas, rändrahn, juga, kärestik, pank, astring, paljand, koobas, karst või nende rühm. Kaitseala on inimtegevusest puutumatuna hoitav või erinõuete kohaselt kasutatav ala, kus säilitatakse, kaitstakse, taastatakse, uuritakse või tutvustatakse loodust. Hoiuala on liikide elupaikade ja kasvukohtade kaitseks määratud ala, st kaitse-eesmärk on liikide ja koosluste kaitse. Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika. Kuna määruuses käsitletakse ainult üksikpuud ja rändrahne, ei ole vajadust valida määruuses käsitletavate objektide puhul mõnda teist kaitstava loodusobjekti tüüpi.

2.4. Piiranguvööndi ulatus

Looduskaitseaduse § 11 lõike 3 kohaselt määratakse üksikobjektile kaitse alla võtmisel ka kaitsevööndi ulatus.

LKS § 68 lõige 1 sätestab, et looduse üksikobjekti kaitse alla võtmise otsuse jõustumisel moodustub selle ümber 50 m raadiuses piiranguvöönd, kui kaitse alla võtmise otsusega ei kehtestata piiranguvööndi väiksemat ulatust. LKS kohane 50-meetrine piiranguvöönd on mitmel juhul põhjendamatu ja ebaotstarbekas, kuna see ei ole nii suures ulatuses objekti säilimiseks vajalik ega mõjuta ka objekti vaadeldavust. Piiranguvööndi piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et see oleks piisav, et tagada objekti kaitse ja säilimine ning kaitstava objekti ja selle ümbruse terviklikkus. Üldjuhul on piiranguvöönd ringikujuline, st ühesuurune igas suunas, kuid võib olla ka erikujuline, näiteks on piiranguvöönd määratud tee servani või on hooned piiranguvööndist välja jäetud.

Puude piiranguvööndi määramisel on arvestatud puu esinduslikkust, mõõtmeid (võra laiust, liigiomast kõrguskasvu), juurestiku ulatust, asukohta (puud ümbritsev maastikutüüp) ja

võimalikke ohutegureid. Piiranguvööndi piisav ulatus annab võimaluse tagada püsivad kasvutingimused (valgustingimused ja veerežiim) ning vältida võra ja juurestiku kahjustamist.

Eespere künnapuu asub eramaa õuealal (Pärnu linn, Eassalu küla, Eespere maaüksus (15905:001:0202)) ja puule kehtestatakse 15 m raadiusega erikujuline kaitsevöönd (pindalaga 0,07 ha), millest on välja jäetud kõrvalasuv hoone. Vöönd ulatub kuni kõrvalasuva majani, kattes võra ja juurestiku ulatuse. Sellise ulatusega piiranguvöönd kaitse alla võetava puu ümber on eeldatavalt piisav, et tagada õuealal paikneva kaitsealuse puu vajalik kaitse, aga samas ei takista õuemaal toimuvat senist tegevust ega hakka õuealal liialt tegevust piirama.

Puhtu määnd ja Puhtu tamm asuvad Puhtu-Laelatu looduskaitsealal sihtkaitsevööndis (Lääneranna vald, Virtsu alevik, Puhtu tee 13 maaüksus (43001:001:0472)). Üksikobjektide kaitse ei ole küll märgitud kaitseala eesmärgiks, aga kaitse on objektidele kaitseala kaitsekorrast tulenevalt siiski tagatud ja objekti ei ole vaja hooldada. Kuna kaitseala kaitsekord tagab objektide säilimise, siis üksikobjektidele piiranguvööndit ei määrata.

Lindi pärnad asuvad munitsipaalomandi õuealal (Pärnu linn, Lindi küla, Lindi kool maaüksus (15905:004:0983)) ja puudele kehtestatakse 15 m raadiusega erikujuline kaitsevöönd (pindalaga 0,16 ha), millest on välja jäetud kõrvalasuv hoone ja vundament. Ühel puul (Lindi pärn 1) ulatub vöönd kuni kõrvalasuva vundamendini ja teistel puudel (Lindi pärn 2 ja Lindi pärn 3) on ühine vöönd, mis ulatub majani. Mõlemal juhul katab vöönd võra ja juurestiku ulatuse. Sellise ulatusega piiranguvöönd kaitse alla võetavate puude ümber on eeldatavalt piisav, et tagada õuealal paiknevate kaitsealuste puude vajalik kaitse, aga samas ei takista õuemaal toimuvat senist tegevust ega hakka õuealal liialt tegevust piirama.

Suitsu tammed asuvad Matsalu rahvuspargis Matsalu metsa sihtkaitsevööndis. Kuna sihtkaitsevööndi kaitsekord tagab puude säilimise, pole puudele eraldi piiranguvööndi kehtestamine vajalik

Rändrahnude piiranguvööndi ulatuse määramisel lähtutakse rahnu asukoha maastikutüübist ja rahnu vaadeldavusest, ligipääsetavusest ja võimalikest ohuteguritest. Metsas asuvate rahnude puhul on oluline arvestada, et üldjuhul ei kaitsta ainult rahnu, vaid ka rahnul olevaid kooslusi (samblad, samblikud, sõnajalad), mis on tundlikud valgustingimuste muutumise suhtes. Metsas paiknevate rahnude piiranguvööndi ulatuseks on kavandatud 30 m, mis on piisav, et tagada kujundusraiate abil rändrahnudele sobiv ümbrus. Vastavalt üksikobjektide kaitse-eeskirja § 7 lõikele 4 saab üksikobjekti valitseja metsateatise menetlemisel seada raiete tingimusi metsakoosluse liikide ja vanuse mitmekesisuse säilitamise eesmärgist lähtudes. Põllumaal on üldjuhul piisav piiranguvöönd ulatusega kuni 10 m, mis tagab rahnu säilimise, kuid ei takista liialt põllumajanduslikku tegevust.

Mustanina rändrahn asub Saarde vallas Kikepera külas riigiomandis oleval Kilingi metskond 2 maaüksusel (75601:006:0236) Soo-otsa looduskaitsealal Kesksoo sihtkaitsevööndis. Kuna sihtkaitsevööndi kaitsekord tagab rahnu ja selle ümbruse säilimise, siis rahnule üksikobjekti piiranguvööndit ei kehtestata.

Pikaselja rändrahn asub Saarde vallas Kikepera külas riigiomandis oleval Välinõmme metskond 1 maaüksusel (75601:006:0244). Rahn asub metsamaal kahe metsaeraldise piiril, neist põhjapoolsel on hiljuti tehtud lageraie. Rahnule kehtestatakse 30 meetri raadiusega piiranguvöönd, mis peaks olema piisav, et tagada rahnul oleva taimestiku ja esteetilise ümbruse säilimine.

Kaitse alla võetavate looduse üksikobjektide piiranguvööndite pindala on kokku 0,51 ha, millest 0,07 ha paikneb eramaal, 0,16 ha munitsipaalmaal ja 0,28 ha riigimaal.

2.5. Kaitsekord

Kaitstavatele looduse üksikobjektidele ja nende piiranguvööndile kehtib keskkonnaministri 2. aprilli 2003. a määrusega nr 27 „Kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskiri” kehtestatud kaitsekord. Kaitstava looduse üksikobjekti paiknemisel kaitsealal või hoiualal tuleb tegevuste kavandamisel lähtuda ka vastavas kaitseala kaitse-eeskirjas või looduskaitseseaduses sätestatust. Kaitsekord tagab üksikobjektide kaitseväärtuse ja soodsa seisundi säilimise ning annab vajaduse korral võimaluse väärtuste taastamiseks.

Tulenevalt üksikobjektide kaitse-eeskirjast on üksikobjekti omanik kohustatud hoolt kandma üksikobjekti seisundi ja seda ümbritseva piiranguvööndi korrastamise eest ning teatama viivitamata üksikobjekti valitsejale kõikidest objekti seisundit kahjustavatest või kahjustada võivatest asjaoludest.

2.5.1. Lubatud tegevused

Kaitstava looduse üksikobjekti kaitse-eeskirjast lähtuvalt on üksikobjekti valitseja igakordsel nõusolekul üksikobjekti ümbritsevas piiranguvööndis lubatud uute ehitiste, kaasa arvatud ajutiste ehitiste püstitamine, teede ja liinirajatiste rajamine, uuendusraie tegemine, puhtpuistute kujundamine, üheliigiliste metsakultuuride ja energiapuistute rajamine ja üksikobjekti seisundit või ilmet mõjutava töö tegemine.

Telkimine, lõkke tegemine ja rahvaürituse korraldamine on üksikobjekti ümbritsevas piiranguvööndis lubatud ainult kohas, mis on üksikobjekti valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud ja tähistatud, ning eramaal omaniku loal.

Kaitsealuse üksikobjekti juurde viivad erateed ja -rajad on päikesetõusust loojanguni avalikuks kasutamiseks ning kinnisasja omanik või valdaja peab tagama nimetatud ajal teiste isikute juurdepääsu kaitstavale looduse üksikobjektile. Ehitise õues, kus asub kaitstav looduse üksikobjekt, võivad teised isikud viibida omaniku kehtestatud korras. Üksikobjekti sisaldava kinnisasja omanikul ei ole õigust keelata teiste isikute viibimist oma maal seoses teadusuuringute ja järelevalve- või päästetöödega, mida tehakse Vabariigi Valitsuse kehtestatud korras.

Üksikobjekti ümbritsevas piiranguvööndis on jahipidamine lubatud vastavalt jahiseadusele.

2.5.2. Keelatud tegevused

Kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskirja kohaselt on kaitstava looduse üksikobjekti kahjustamine keelatud. LKS § 68 lõike 4 kohaselt on keelatud kaitse alla võetud looduse üksikobjekti kaitse-eeskirjaga vastuolus olev või objekti seisundit või ilmet kahjustada võiv tegevus, kui seda ei tingi objekti säilitamiseks või objektist tekkiva kahju vältimiseks rakendatavad abinõud.

Üksikobjekti ümbritsevas piiranguvööndis on keelatud sõiduki, maastikusõiduki või ujuvvahendiga sõitmine kohas, mis ei ole selleks määratud ja tähistatud, välja arvatud teadusalastel välitöödel, päästetöödel ja üksikobjekti hooldustöödel.

Kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskirja kohaselt on üksikobjekti ümbritsevas piiranguvööndis keelatud maavarade ja maa-ainese kaevandamine, veekogude veetaseme muutmine ja nende kallaste kahjustamine, uute maaparandussüsteemide rajamine ning jäätmete ladustamine.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine üksikobjekti valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt LKS § 14 lõikele 1. LKS alusel ei või ilma valitseja nõusolekuta kaitstava looduse üksikobjekti kaitsevööndis muuta katastriüksuse kõlvikute piire ega kõlviku sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatis kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda, anda projekteerimistingimusi, anda ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatis, ja jahiulukeid lisasöötä.

Üksikobjekti valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis LKS-i või kaitse-eeskirja kohaselt vajab üksikobjekti valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada üksikobjekti kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitstava üksikobjekti seisundit. Kui tegevust ei ole üksikobjekti valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud üksikobjekti valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta üksikobjekti kaitse-eesmärgi saavutamist või üksikobjekti seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud üksikobjekti valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutlusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

3. Menetluse kirjeldus

Pärnu maakonna looduse üksikobjektide kaitse alla võtmine algatati keskkonnaministri 30. oktoobri 2019. a käskkirjaga nr 1-2/19/697.

Üksikobjektide kaitse alla võtmise ja piiranguvööndi täpsustamise määruse eelnõu avalik väljapanek toimus 05.04-30.04.2021. a Keskkonnaameti kodulehel. Viiruse Covid-19 laia leviku tõttu ei korraldatud dokumentide avalikku väljapanekut kohalike omavalitsuste ja Keskkonnaameti kontorites, vaid paluti vajadusel kodanikele dokumendid kontaktivabalt väljastada. Teade eelnõu avaliku väljapaneku kohta avaldati väljaandes Ametlikud Teadaanded (29.03.2021), üleriigilises ajalehes Õhtuleht (31.03.2021) ja kohalikus ajalehes Pärnu Postimees (31.03.2021).

Looduskaitseseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti kaitsealuse loodusobjekti piiranguvööndis paiknevate kinnisasjade omanikele teade tähtkirjaga. Kiri sisaldas märget, et kui pretensioone ega ettepanekuid ei esitata, loetakse, et kinnisasja omanik on määruse eelnõu kooskõlastanud. Peale selle sisaldas kiri teadet, et avalikku arutelu ei korraldata, kui selleks ettepanekut ei esitata.

Kirjad saadeti neljale maaomanikule, Lääneranna Vallavalitsusele, Saarde Vallavalitsusele ning Pärnu Linnavalitsusele, Riigimetsa Majandamise Keskusele, Muinsuskaitseametile, Erametsaliidule ja mittetulundusühingule Eesti Metsa Abiks.

Vastuseid laekus 4:

Ettepaneku tegija	Ettepaneku sisu	Tulemus
Keskkonnaameti Penijõe kontori töötajad	Kaitse alla oleks tarvis võtta Matsalu rahvuspargis asuvad Suitsu tammed. Need asuvad sihtkaitsevööndis soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüübis ning Matsalu RP uue kaitse-eeskirja kohaselt ei oleks muidu võimalik enam puude lähiümbrust võsast ja võrasse kasvavatest kiirekasvulistest puudest puhastada. Kaks suurimat puud on tüveümberruududega 4,1 ja 4,5 m, neist väiksem pärimuslooga. Ülejäänud 17 väiksemat puud säilitavad ka tulevikus sealse koosluse järjepidevuse.	Ettepanekut arvestatakse ning Suitsu tammed lisatakse kaitse alla võtmise määrusele. Eraldi piiranguvööndit ei moodustata. Maaomanike (sh RMK, Lääneranna vald) poolt vastuväiteid ei saanud.
RMK metsaülem Heiki Ärm	Ettepanek võtta kaitse alla ka Soo-otsa rändrahnu läheduses asuvad kaks suurt rahn. Neist esimene asub Soo-otsa looduskaitsealal kvartali KI067 eraldiste 5 ja 6 piiril. Teine asub kvartali VN005 eraldiste 7 ja 8 piiril.	Ettepanek võetakse arvesse. Objektid lisatakse määrusele nimedega Mustanina rändrahn ja Pikaselja rändrahn. Soo-otsa LKA-1 asuvale Mustanina rändrahnule piiranguvööndit ei moodustata.
Riigimetsa Majandamise Keskus	Oleme tutvunud esitatud taotlusega ja nõustume ettepanekuga võtta Riisselja metsandikus kvartalitel KI067 ja VN005 asuvad rändrahnud riikliku kaitse alla	Majandusmetsas asuvale Pikaselja rändrahnule moodustatakse 30 m raadiusega üksikobjekti piiranguvöönd.
Saarde Vallavalitsus	Saarde Vallavalitsus on tutvunud esitatud ettepanekuga ning peab põhjendatuks kaks rändrahnu riikliku kaitse alla võtta.	

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Euroopa Liidu õigus ei reguleeri otseselt määruse eelnõus käsitletud küsimusi.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab kaasa väärtuslike ja silmapaistvate looduse üksikobjektide säilitamisele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 2 kohaselt looduskaitseaduse § 68 alusel sätestatud looduse üksikobjekti piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Kuna piiranguvööndisse arvatakse 0,51 ha varem kaitse all mitte olnud maad, kaasneb üksikobjektide kaitse alla võtmisega Pärnu linnale ja Saarde vallale marginaalse suurusega maamaksu laekumise vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima määruse jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Üksikobjektide kaitseks kehtestatav piiranguvöönd ei sea olulisi kitsendusi kinnisasja sihtotstarbelisele kasutamisele ja seega ei teki riigil kohustust nende kinnistute omandamiseks looduskaitseaduse § 20 alusel.

Üksikobjektide piiranguvöönditesse ei jää hooldamist ja taastamist vajavaid poollooduslikke kooslusi ega toetuskõlblikku Natura 2000 erametsamaad.

Üksikobjektide kaitse alla võtmisega moodustatakse riigimetsa alale piiranguvöönd pindalaga 0,28 hektarit.

Keskkonnaamet kaitseala valitsejana vaatab regulaarselt üle objekti piiranguvööndi hooldusvajaduse, kavandab vajalike loodushoiutööde tegemiseks rahalised vahendid ja korraldab koostöös maaomanikuga objekti hoolduse. Praktikast tehakse hooldustöid kolmeaastase rotatsiooniga.

Muudatusi Natura toetuste maksmisel ei ole ette näha, sest üksikobjekte ja nende piiranguvööndeid ei arvata täiendavalt Natura 2000 võrgustiku alade hulka. Puhtu määnd, Puhtu tamm ja Suitsu tammed asuvad Väinamere linnualal ja Väinamere looduslal.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Määruse vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Justiitsministeerium, Kaitseministeerium, Siseministeerium ja Maaeluministeerium on eelnõu kooskõlastanud. Teised ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.